

Diyanet İşleri Başkanlığına Dair Bilgi Notu

Bu kitapçığı Sosyo-ekonomik Politikalar Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı ve Din Hizmetleri başlıklı proje kapsamında hazırladık.

Kitapçıkta Diyanet İşleri Başkanlığının kuruluşu, yapısı, görev alanları, bütçesi, çeşitli konulardaki görüşlerine dair kısa bilgiler yer alıyor. Kitapçığı hazırlarken amacımız proje boyunca sekiz şehirde yapacağımız “Diyanet’i Tartışıyoruz” temalı yuvarlak masa toplantılarına katılacakların, tartışmalarda faydalı olabilecek bazı bilgileri hazır bulmalarıydı. Bilgi Notu’nda yer alan bilgilerin bir kısmı Diyanet İşleri Başkanlığı resmi web sitesinden, bir kısmı yazılı basında yer alan haberlerden derlendi.

Bu kitapçık Helsinki Yurttaşlar Derneği (hYd) tarafından yürütölen
“Sosyo-ekonomik Politikalar Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı ve
Din Hizmetleri başlıklı” proje kapsamında yayına hazırlandı.

İçerik : İdil Eser

Grafik Tasarım : Yaşar Kanbur

Baskı : Mart Matbaa Sistemleri San. ve Tic. A.Ş.
Mart Plaza Merkez Mah. Osmanpaşa Çiftliği
Ceylan Sok. No:24/1 Nurtepe-Kağıthane/İstanbul

Basım Tarihi : Eylül 2013



Helsinki Yurttaşlar Derneği (hYd)

Refik Saydam Cad. Dilber Ap. No: 39, D: 10, Şişhane, Beyoğlu-İstanbul

Tel: 212 292 68 42 - 43

Faks: 212 292 68 44

info@hyd.org.tr

www.hyd.org.tr



“Sosyo-ekonomik Politikalar Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı ve Din Hizmetleri” projesi, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, İnsan Hakları İçin Demokrasi Aracı programı kapsamında desteklenmektedir. Bu yayında yer alan görüşler, destekleyici kurumun görüşlerini yansıtmamaktadır.

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

- Osmanlı İmparatorluğu'nda Meşihat Makamlığınca Şeyhülislam eliyle yürütülen din işleri, **1920** yılında Ankara'da kurulan Meclis Hükümetince "**Meşihat, Şer'iye ve Evkaf Vekâleti**" adıyla Bakanlık statüsüne kavuştu.
- 3 Mart 1924 tarihinde Şer'iye ve Evkaf Vekâleti kaldırılarak yerine, 429 sayılı Kanunla, Başvekâlet bütçesine dâhil ve **Başvekâlete bağlı Diyanet İşleri Reisliği**, bugünkü adıyla Diyanet İşleri Başkanlığı kuruldu.
- **İlk Diyanet İşleri Başkanı**, 1 Nisan 1924 tarihinde atanan eski Ankara Müftüsü **Börekçizade Mehmet Rifat Efendi**'dir.
- **İlk teşkilat kanunu** 22 Haziran **1935**'de yürürlüğe giren 2800 Sayılı "Diyanet İşleri Reisliği Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun"dur.
- 1961 Anayasasında Diyanet İşleri Başkanlığı bir Anayasa kurumu olarak düzenlendi.
- 1965 yılında kabul edilen **633 sayılı Kanun**, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bugün yürürlükte olan kanunudur. Son olarak 2010 yılında 6002 sayılı kanunla değişiklikler yapıldı.
- 1982 Anayasasında Diyanet İşleri Başkanlığı Türk milli kimliğini korumakla görevli kılındı.

- Siyasi Partiler Kanununun 89. maddesine göre **Diyanet İşleri Başkanlığının genel idare dışına çıkarılması önerisi** parti kapatma sebebi olarak görülüyor.
- Diyanet'in müftüleri ataması sürecinde 1950'ye kadar yerel yetkililer de seçimlerde yer alıyordu. 1950'de bundan vazgeçilerek merkezi atama benimsendi.
- 1961'de DİB bünyesinde bir "Mezhepler Müdürlüğü" kurulması gündeme geldi ancak, toplumda Sünni/Alevi ayrılığına sebep olur endişesiyle TBMM'de tepki gördü.
- 2012 yılında yapılan **protokol** değişikliği ile eski listede 51'inci sırada olan Diyanet İşleri Başkanı **10. sıraya** yerleştirildi. Yeni devlet protokolünde Diyanet İşleri Başkanı, köşk protokolünde TBBM Başkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Ana Muhalefet Partisi Lideri, Eski Cumhurbaşkanı, Anayasa Mahkemesi Başkanı, Başbakan Yardımcıları, Yargıtay Birinci Başkanı ve Danıştay Başkanı'ndan sonraki sırada yer alıyor.
- 2012 bütçesinden 3 milyar 891 milyon lira alan Diyanet'e önceki yıla göre yüzde 18 oranında artışla **2013 bütçesinden 4 milyar 604 milyon lira** ayrıldı. Böylece Diyanet 2013 yılında, genel bütçeli idareler arasında en yüksek payın ayrıldığı 12. kurum oldu.
- Diyanet kurulduğu günden bu yana devletin en tartışmalı kurumlarından biri oldu. Yapısı, bütçesi, görev alanı vs. Diyanet konulu ilk toplantılardan biri 1966 Ekim ayında İstanbul'da "Türkiye'de Diyanet ve Laiklik" başlığıyla yapıldı ve laiklik uygulamasının yetersizliği şiddetle eleştirildi.

- Diyanet İşleri Başkanlığı toplumdaki gelen dini sorulara hızlı cevap vermek için ücretsiz olarak **Alo Fetva/Dini Danışma hattı hizmeti veriyor**. Bu hatta yurt içinden ve cep telefonlarından ücretsiz ulaşılabilir. Diyanet İşleri Başkanlığı, fetva merkezine ve müftülüklerdeki fetva hatlarına gelen sorulara farklı cevaplar verilmesini istemiyor. Bunun önüne geçmek için 1924 yılından bu yana merak edilen konulara verilen fetvalar taranılarak en çok dikkat çeken 2 bin 300 soru belirlendi ve soruların cevapları konularına göre tasnif edilerek hazırlanan özel programa yüklendi. Buradaki görevli bilgisayardan sorulan sorunun cevabını en kısa zamanda bularak isteyenlere sözlü, isteyenlere ise e-mail yolu ile iletiyor.
- Diyanet İşleri Başkanlığı'na **internet sitesi** üzerinden de soru sorulabiliyor. <http://kurul.diyamet.gov.tr/sorusor/> Bazı soruların cevapları internet sitesi üzerinde yer alan "Sıkça Sorulan Sorular" bölümü üzerinden de bulunabiliyor. Din ile ilgili sorular şu kategorilere ayrılıyor: Kuran-ı Kerim ve Meali, İlmihal, Dini Kavramlar Sözlüğü, Hac, Oruç, Zekat, Kurul Kararları, Kurul Mütâaları.
- Diyanet İşleri Başkanlığı'nın **Diyanet Aylık Dergisi, Diyanet Çocuk Dergisi, Diyanet Avrupa, Diyanet İlmi Dergisi** olmak üzere dört tane süreli yayını var. Ayrıca Diyanet Çocuk dergisi görme engelli çocuklar için Braille alfabesiyle basılıyor. Almanca, Arnavutça, Azerice, Fransızca, Gürcüce, İngilizce, Kırgızca, Romence, Rusça, Tatarca ve Uygurca dillerinde yayınları bulunuyor.
- **Diyanet TV** 2012 Ramazanında deneme yayınına başladı (20 Temmuz 2012) <http://www.diyanet.tv.gov.tr/> Diyanet TV, 5 yıl içerisinde çok dilli yayınlar

yapmayı amaçlıyor ve ileride çocuk ve belgesel kanallarını da eklemeyi hedefliyor. Diyanet TV, en fazla Fransa ve Almanya'da izleniyor.

- Diyanet İşleri Başkanlığı 15 Nisan 2002 tarih ve 199 sayılı oluru ile il müftülükleri bünyesinde kurum içi danışma birimi olarak "**Aile İrşat ve Rehberlik Bürolarını**" hizmete açtı, bugüne kadar toplam 49 il müftülüğünde bu bürolar oluşturuldu. **Bu büroların amacı**, Türk aile yapısının korunması ve güçlendirilmesine yardımcı olmak, aile problemleri konusunda talep edenlere dini aydınlatma ve danışmanlık yapmak, kadınlara mahsus dini ve sosyal faaliyetler organize etmek, gençlere yönelik dini irşat ve aydınlatma faaliyetleri yapmak, çocukların pedagojik durumlarına uygun dini programlar yapmak olarak tanımlanmış.
- **Aile İrşat ve Rehberlik Bürolarının sorumluluk alanı** ise bütün vatandaşları yakından ilgilendiren aile içi sorunlar, kadının maruz kaldığı ayrımcılık ve şiddet, insan hakları ihlalleri, töre cinayetleri, çevre duyarlılığı, kötü ve zararlı alışkanlıklarla mücadele gibi sosyal konularda ihtiyaç duyanlara dini bilgi açısından rehberlik etmek, dinin aileye verdiği değeri anlatmak ve kendi aile değerlerimizin yaşatılmasını sağlamak, yanlış dini anlayışları gidermek, bu alanda çalışan kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde hareket etmek olarak belirlenmiş.
- 2013 Mayıs ayında **Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Türkiye Diyanet Vakfı** arasında **işbirliği protokolü** imzalandı. İşbirliği protokolüyle aile yapısını korunmak ve aileyi bir arada tutan değerleri kuvvetlendirmek, koruyucu ve önleyici sosyal hizmetlerin etkinliğini artırmak ve korunmaya muhtaç bireylere yönelik sosyal

destek hizmetlerinin güçlendirilmesine katkı sağlamak amaçlanıyor. Protokole göre taraflar, aileye yönelik eğitim ve danışmanlık, sosyal hizmet modelleri geliştirmek, çocuk ihmal ve istismarının önlenmesine yönelik çalışmalar, aile yapısının korunmasına yönelik sosyo-kültürel sorumluluklarla yükümlü olacaklar. Taraflar imzalanan protokol metnine 5 yıl süreyle bağlı kalacaklar.

- Diyanet İşleri Başkanlığı'nın **29 ülkede, 50 yurt dışı temsilciliği** var. Temsilciliklerin bulunduğu ülkeler, ABD, Abhazya, Almanya (14), Arnavutluk, Avustralya (2), Avusturya, Azerbaycan (2), Belarus (Beyaz Rusya), Belçika, Bosna Hersek, Bulgaristan, Danimarka, Fransa (3), Hollanda (3), İngiltere, İsveç, İsviçre, Kazakistan, Kırgızistan, KKTC, Kosova (2), Litvanya, Moğolistan, Özbekistan, Romanya, Rusya, Suudi Arabistan(2), Türkmenistan ve Ukrayna.
- Afyonkarahisar, Bursa, Hatay, İstanbul, Mardin, Yalova, Antalya, Edirne, Konya (2), Çankırı'da, **işaret diliyle hutbe ve vaaz** verilen camiler var.
- Adalet Bakanlığı ile imzalanan protokol kapsamında, 2006 yılında Türkiye'deki her **cezaevinde din hizmetleri** veriyor.
- "Engelsiz Cami" projesiyle, ortopedik engellilerin camilere rahatça girebilmeleri için fizikî düzenlemeler yapılması planlıyor.
- "Organ ve Kan Bağışı Kampanyalarına" destek amacıyla değişik illerde organ ve kan bağışı konulu hutbeler okutuyor.
- **E-mobil uygulamasıyla** akıllı telefon, bilgisayar gibi elektronik cihazlara Kuran'dan sureler, namaz

vakitleri hakkında bilgi yüklenebiliyor. En yakın cami, camiye giden yol, namaz vakitleri, abdest alınışı, abdest alma, namaz kılma hakkında bilgi alınabiliyor ve cihaza Kur'an-ı Kerim ve Meali yüklenebiliyor. Uygulamanın iphone, android, blackberry ve Java ME işletim sistemleri kullanan bütün telefon tipleri için farklı versiyonları mevcut.

- DİB ve Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı, "**Camilerin Sosyalleştirilmesi**" konulu bir ortak proje ile camileri sosyal bir mekâna dönüştürmeyi planlıyor. Proje ile camilerin dedenin torunu, kızı, oğuluyla birlikte olabileceği sosyal mekânlar haline dönüştürülmesi hedefleniyor. Bu amaçla Ankara merkezde bir cami yapılması planlanıyor.
- DİB, **Helal Gıda Belgelendirme sistemi** için Türk Standartları Enstitüsüne (TSE) danışmanlık hizmeti veriyor.
- 2013'te Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı **Din İşleri Yüksek Kurulu'nun görev ve çalışma yöntemiyle ilgili yönetmelik değişti**. Önceki yönetmelikte "Dini konularda inceleme ve araştırmalar yapmak, yaptırmak ve sonuçlarını değerlendirerek başkanlık makamına sunmak" olarak tanımlanan görev çerçevesi "**güncel talep ve ihtiyaçlar doğrultusunda dini konularda karar vermek**" diye değişti. "Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu'nun Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik" ile yüksek kurulun organizasyon şeması ve görev çerçevesi genişledi. Yönetmelikte kurulun temel görevi şöyle tanımlanıyor: "Kuran ve sünneti esas alarak tarihi-ilmi birikim ve tecrübeden de yararlanmak sureti ile güncel talep ve ihtiyaçlar doğrultusunda dini konularda karar vermek, görüş bildirmek ve dini soruları cevaplandırmak." Oysa

kurulun eski yönetmeliğinde bu tanım, “Dini konularda inceleme ve araştırmalar yapmak, yaptırmak ve sonuçlarını değerlendirerek başkanlık makamına sunmak” olarak geçiyordu.

DİB’in “bio-etik” alanındaki çeşitli konulara ilişkin görüşleri:

- Diyanet İşleri Başkanlığı, 1983 yılında Sağlık Bakanlığı’nın İslam dininin aile planlaması ve kürtajla ilgili görüşünü sorması üzerine bir rapor hazırladı. Diyanet İşleri Başkanlığı görüşünde anne karnındaki ceninin de kendisine ait bir hayat hakkının olduğunu belirterek, “ne annesinin ne de babasının, onun üzerinde mülkiyet hakkı olmadığı gibi, onun hayatı üzerinde vazgeçme, sonlandırma yetkisi de yoktur” dedi. DİB’e göre kürtaj haram ve cinayettir. Çocuk sağ doğmak kaydıyla ana rahmine düştüğü andan itibaren medeni haklardan istifade eder.
- Bosna savaşı sırasında Sırp askerlerinin tecavüzüyle hamile kalan kadınların kürtaj yaptıırıp yapamayacağı konusundaki görüşü de Din İşleri Yüksek Kurulu’na sorulmuş. Bu konuda Diyanet İşleri Başkanlığı, annenin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokmamak şartı ile tecavüz sonucu hamile kalan Müslüman kadınların kendi iradelerine bağlı olarak ilaç veya tıbbi müdahale yolu ile kürtaja cevaz verilebileceği yönünde görüş bildirdi.
- Diyanet İşleri Bakanlığı annenin hayatını korumak, tecavüz gibi cinsel saldırıların sonuçlarını ortadan kaldırmak ve anne rahminde ceninde ortaya çıkan ağır hastalıklar gibi konularda genelleme yaparak

konuşmak yerine, her duruma özel karar verilmesi gerektiği konusunda görüş bildirdi.

- Diyanet İşleri Başkanlığı'nın sezaryen konusundaki görüşü doğumun dinen mahsuru olmayacağı ve doktorun uygun görmesi halinde yapılabileceği yönünde.
- Diyanet İşleri Başkanlığı, tüp bebek olayını destekliyor ama araya yabancı unsur sokulduğu; yani sperm, yumurta ve rahimden biri karı-koca dışında başka bir şahsa ait olduğu takdirde caiz olmadığı yönünde görüş bildirmiş.
- Ayrıca DİB'e göre tüp bebek uygulamasında eğer mümkünse ihtiyaçtan fazla yumurta döllenenmemeli ve bunlar ilmî-teknolojik imkânlarla korunmalı. Sadece ihtiyaç duyulan yumurtaların döllenmesiyle yetinilmesi gerektiği konusunda görüş beyan etmiş. DİB'e göre aşılınmış fazla yumurtaların imha edilmesi de dini yönden sakıncalı...
- Diyanet kişilerin kendi sperm ve yumurtalarının dondurularak, ileriki bir tarihte kendileri tarafından kullanılmasını onaylıyor ama bu yumurta ve spermlerin üçüncü kişiler tarafından kullanılmasına kesinlikle karşı.
- DİB'e göre özelleşmiş yetişkin hücrelerden embriyonik kök hücrenin özelliklerini taşıyan kök hücre elde edilememesi durumunda ve başka tedavi imkanının bulunmaması halinde, ticari ve her türlü kötü amaçlı kullanımı engelleyici tedbirleri almak kaydıyla tüp bebekten arta kalan blastocist'ler (embriyonun en erken safhadaki hali), tedavi amaçlı olarak kullanılabilir.
- DİB tıbbi bir zorunluluk bulunmadıkça cinsiyet tayinine gidilmesinin dinen uygun olmadığını belirtiyor.

- Diyanet İşleri Başkanlığı, yaşam destek ünitesine bağlı bir kişinin beyninin kesin olarak bütün fonksiyonlarını yitirmesi, bu durumdan geri dönüşün artık imkansız olduğuna uzman tabiplerce karar verilmesi şartıyla yaşam destek ünitesinden çıkarılabileceği yönünde görüş bildiriyor.
- DİB'e göre vücudun herhangi bir organında, diğer insanlar tarafından yadırganan, kişinin psikolojik olarak etkilenmesine sebep olabilecek, bir anormallik veya fazlalık bulunursa, bunun ameliyatla düzeltilmesi, tedavi amaçlı olarak yapılan estetik müdahaledir ve dinen uygundur.
- Diyanet İşleri Başkanlığı, hastanın hayatını veya hayatî bir uzvunu kurtarmak için, bu yoldan başka çare olmaması, hastalığın bu yolla tedavi edilebileceğine kanaat getirilmesi, organ veya dokusu alınacak kişinin, işlemin yapıldığı esnada ölmüş olması; organı alınacak kişi sağ ise alınacak organ veya dokunun hayatî bir organ olmaması, toplumun huzur ve düzeninin bozulmaması bakımından organ veya dokusu alınacak kişinin ölmeden önce buna izin vermiş olması veya hayatta iken aksine bir beyanı olmamak şartı ile yakınlarının buna razı olması, alınacak organ veya doku karşılığında menfaat sağlanmaması, ücret alınmaması, tedavisi yapılacak hastanın buna rıza göstermesi durumunda organ nakline onay vermektedir.
- DİB, süt verecek kadının kendi çocuğunu süttten mahrum bırakmaması, başka kadının sütünü içen çocuklar arasında oluşacak mahremlik dairesini olabildiğince daraltmak için, pratik bir tedbir olarak, bir kadından alınan sütün sadece erkek veya sadece kız çocuklara verilmesi, süt veren kadın

ile süt verilen çocuğun kimliklerinin kayıt altına alınması ve bu bilginin her iki tarafa da verilmesi, bu hususun yasal düzenleme ile güvence altına alınması, evliliğe engel teğkil eden süt akrabalığı dairesinin daha da genişlememesi için, birden fazla anneye ait sütlerin karıştırılmaması, süt veren anneye, masrafları dışında bir ücret verilmemesi, alınan sütlerin para karşılığı satılmaması, kendi annesinin sütü ile beslenme imkanı bulunan çocukların, bu sistemden yararlandırılmaması koşuluyla "Süt Anne Merkezleri" kurulmasına onay verdi.

- Diyanet İşleri Başkanlığı'nın evrim teorisi konusunda beyan edilmiş bir görüşü veya tutumu yok. Fakat Eski Diyanet İşleri Başkanları Süleyman Ateş ve Ali Bardakoğlu röportajlarında evrim teorisinin İslam diniyle çelişmediği konusunda görüş bildirmişler.